

K OTÁZKE OSÍDLENIA DEVÍNA V DOBE RÍMSKEJ

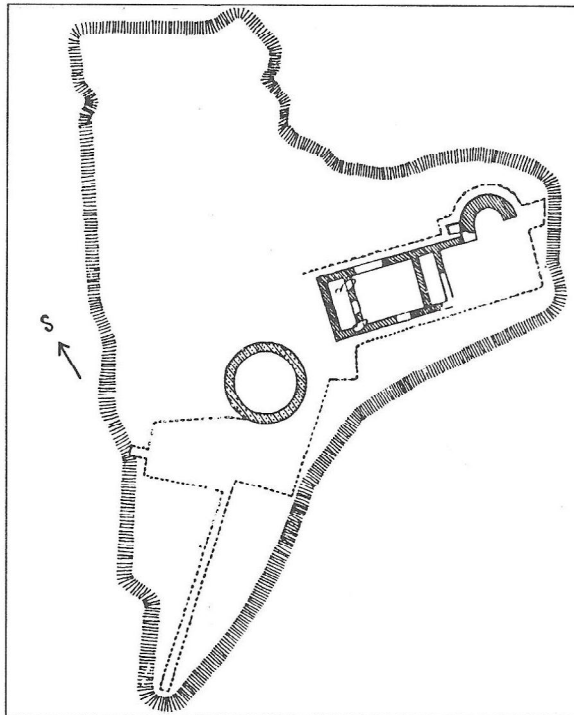
Ludmila Kraskovská

Hrad Devín s jeho malebnou polohou na sútoku riek Dunaja a Moravy ešte v minulom storočí pritiahoval pozornosť verejnosti. Historici spojovali rozsiahle hradisko s mohutnými valmi s Dovinou, hradom kniežaťa Rastislava, známou z Fuldských análov. Archeologické výskumy na hrade Devíne (teraz je to časť Bratislavy) trvajú už 80 rokov. Prvé pokusné sondy robili tu roku 1913 J. Zavadil a I. L. Červinka. V roku 1921-1922 I. L. Červinka z poverenia Štátneho archeologického ústavu začal výskum na Devíne a kopal slovanské pohrebisko z 11.- 12. stor. na výšine nad prístaviskom v juhovýchodnej časti hradného areálu. Počas výskumu I. L. Červinka objavil základy väčšej budovy, ktorú určil ako staroslovanský falc-palác.

Systematický výskum na Devínskom hrade podnikol v rokoch 1933-1938 J. Eisner s poverenia Štátneho archeologického ústavu. J. Eisner urobil sondy na výšine nad prístaviskom, kde kopal I. L. Červinka a znova odkryl tam základy veľkej budovy, ktorú označil ako stavba I. Plán budovy vyhotovil architekt V. Mencl zo Štátneho referátu na ochranu pamiatok. Spolu s V. Ondrouchom ju určili ako rímsky stavebný objekt, datovaný do 2. storočia. J. Eisner kopal ďalej na nádvorí pri hradnej studni, kde objavil rímsku stavbu 2. a napokon skúmal vonkajší val pri strednej bráne.

Druhý rozsiahly výskum sa uskutočnil v rokoch 1950-1955 pod vedením J. Dekana za Štátny archeologický ústav za účasti pracovníkov Archeologického oddelenia Slovenského múzea. Počas tohto výskumu sa vykopala sonda na severnom svahu vyvýšeniny cez vnútorný val a bol prerezaný vonkajší val. Od roku 1965 výskumy na hrade Devíne prevzalo Mestské múzeum v Bratislave, ktoré ich robí dodnes pod vedením V. Plachej, architektky J. Hlavicovej a I. Kellera. V priebehu výskumov našli v okolí západnej - Moravskej brány rímske objekty č. 3, 4, 5, znova vykopali objekt 2, pri hradnej studni. V roku 1980 archeológovia Mestského múzea znovu odkryli základy stavby na výšine nad prístaviskom, označenej J. Eisnerom ako objekt 1.

Osídlenie Devína v dobe rímskej dokazujú zvyšky vykopaných stavieb a četné nálezy, z ktorých datovaciú hodnotu majú mince, bronzové spony, niektoré typy keramiky (terra sigillata, amfory) a predovšetkým rímske kolkované tehly. Drobné nálezy ako mince, okrasy a keramika mohli sa dostať k obyvateľom Devína cestou obchodu, avšak tehly s kolkami légii bezprostredne súviseli s pobytom rímskych vojakov a ich stavebnou činnosťou na území Devína. Preto venujeme pozornosť hlavne nájdeným kolkovaným tehľám a pokúsime sa zhrnúť doteraz publikované nálezy rímskych tehál, predovšetkým z výskumu J. Eisnera. Väčšina archeologického materiálu z tohto výskumu bola zničená počas bombardovania budovy Slovenského múzea v roku 1944. Zachovala sa však časť nálezov a pôvodné inventáre múzea s kresbami predmetov a presným uvedením lokality (rok a sonda) kde bola vykopaná pamiatka. V tomto príspevku vychádzame hlavne z údajov v inventároch Slovenského múzea, ďalej z nálezových správ J. Eisnera a J. Dekana s využitím materiálov publikovaných V. Plachou.

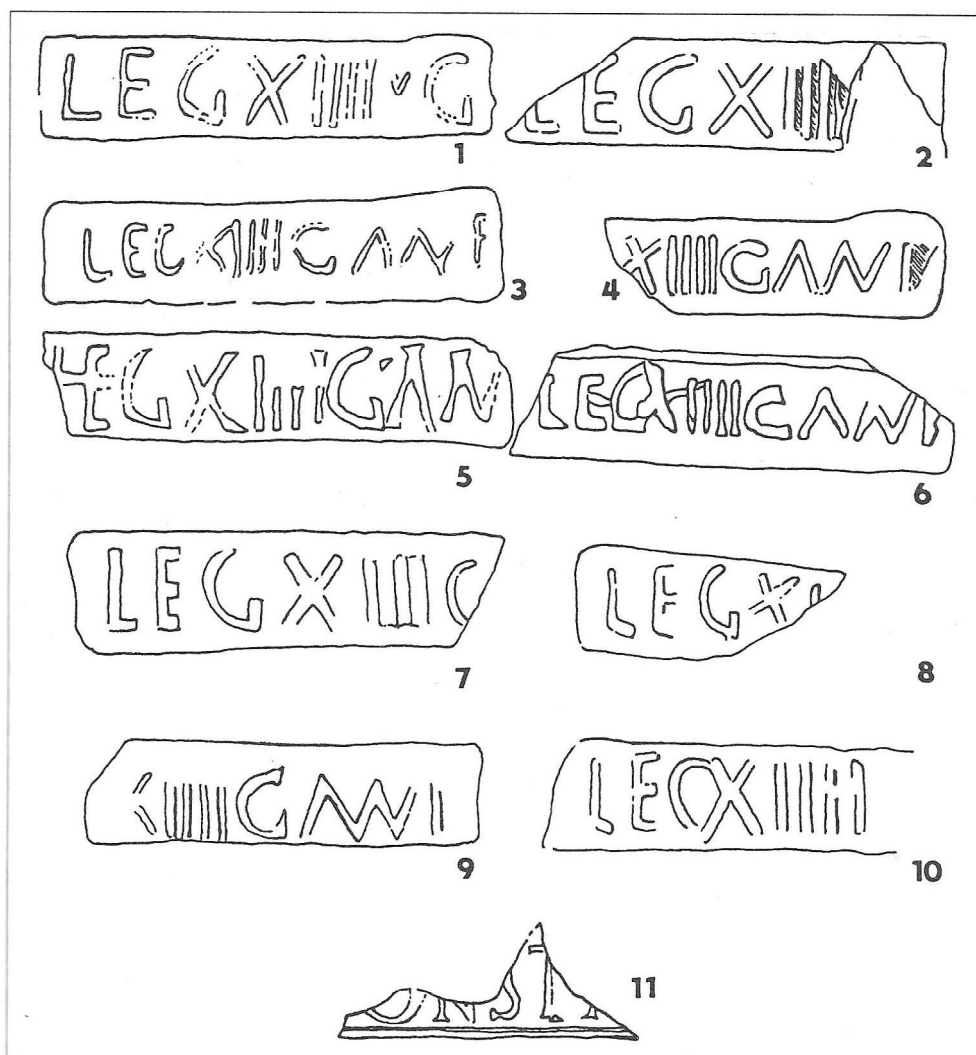

Obr. 1. Devín-Bratislava, výšina nad prístaviskom, plán stavby I a veže.
Podľa V. Mencla.

Z výskumu I. L. Červinku nezachovala sa nálezová správa. V práci "Slované a Říše veľkomoravská" uvedený autor spomína, že na výšine sa našli: "3 popolište s rímskou keramikou, bronzovými sponami, mincami, tiež zlomky cihel s kolkom LEG XIII GMV" (Červinka, 1928. 106.) Pravdepodobne bol to kolok LEG XIII GANT, ktorý sa zistil na ďalších nájdených tehľách, kolok LEG XIII GMV vôbec sa nenašiel.

V práci "Slovensko v pravěku" J. Eisner má fotografiu tehly s kolkom LEG XIII GANT z Devína (tab. LXII: 13), ktorá mohla pochádzať len z výskumu I. L. Červinku (Eisner, 1933, tab. LXII: 13). V inventári pri tehle z Devína s kolkom GXIII G (č. 7795) bola poznámka "Červinka". Z výskumu J. Eisnera pri dvoch tehľách bola poznámka "z Červinkovho výkopu". J. Eisner píše, že v blízkosti stavby na výšine I. L. Červinka pri výskume slovanského pohrebiska našiel mnoho zlomkov rímskych tehál.

Výsledky dlhoročného výskumu na Devíne J. Eisner uverejnil v časopise *Historica slovacica*: Výzkum na Děvíně v letech 1933-1937 (Eisner, 1940-1941, s. 108-137). Materiál z výskumu v roku 1938 vtedy nebol spracovaný. Podrobné vyhodnotenie rímskych pamiatok mal urobiť V. Ondrouch, ktorý len stručne opísal rímske stavby nájdené na Devíne v svojej knihe *Limes romanus na Slovensku* (Ondrouch, 1938, s. 22-61). J. Eisner začal výskum na Devínskom hrade v roku 1933 na výšine nad prístaviskom, tam kde kopal I. L. Červinka. J. Dekan pomenoval túto výšinu akropola. Blízko obdĺžnej stavby, vykopanej I. L. Červinkom, smerom na juhozápad sa nachádzala menšia stavba kruhového pôdorysu. V. Mencl považoval túto stavbu za objekt z doby renesančnej alebo barokovej a označil ju na pláne ako veža. V roku 1933 urobili pri veži v juhozápadnej časti výšiny dve sondy kde našli slovanské hroby a fragmenty rímskych tehál. Z týchto výkopov sa zachovali 3 zlomky tehál: fragment s kolkom XIII GANT (č. 8208) a zlomok so zvyškom kolku CONST - C VAL CONST KAR (č. 8231). Odtiaľ pochádzala aj hore spomínaná tehla - later s kolkom LEG XIII (č. 8212), označená ako "Červinkov násyp". V roku 1934 výskum sa konal na plošine pod juhovýchodným svahom akropole, neboli tam nálezy rímskych tehál.

Obr. 2. Devín-Bratislava, kolky na rímskych tehľách z okolia stavby 1 na výšine.

V roku 1935 na ploche medzi obdĺžnou budovou a vežou urobili výkopy 20-25, pričom výkop 25 dokončili v roku 1936 (Dekan, s. 16-18). Výkop 20 ležal západne od veže, ostatné výkopy boli v okolí veže začínajúc od juhu až po severovýchod. Výkop 25 sa nachádzal na severovýchod od veže, to znamená, že bol najbližšie k budove I. Z uvedených výkopov pochádzali čtetné zlomky rímskych tehál. Zistili sme podľa inventára množstvo tehál nájdených v jednotlivých výkopoch. Výkop 20 - 9 fragmentov, výkop 21 - 10 zlomkov, vo výkopoch 22, 23 a 24 dovedna bolo 24 zlomkov. Najviac rímskych tehál pochádzalo z výkopu 25 a to 77 kusov a 8 tehál s kolkami. Boli to všetko kolky légie XIV: 1. LEGXIIIIG (č. 9218), 2. XIIIIGANT (č. 9219), 3. LEGXIIIIG (č. 9220), 4. LEGXIII (č. 9221), 5. LEGXI (č. 9222), 6. LEGXIIIIGANT (č. 9890), 7. zlomok tehly s kolkom LEGXIIIIGANT (č. 9100), s poznámkou "Červinkov výkop". Z jamy pri múre sa získal later s kolkom LEGXIIIIG (č. 4571). V okolí veže z východnej strany na slovanskom pohrebisku sa našlo 57 zlomkov rímskych tehál. Zo

širšieho okolia veže získalo sa 61 fragmentov tehál. Dovedna z okolia stavby 1. sa vykopalo 238 úlomkov rímskych tehál a 11 fragmentov s kolkami. Zachovali sa rozličné typy tehál z múrov a zo strechy: later, tegula, imbrex, úlomky štvorhranného potrubia.

V roku 1935 znova sa odkryli základy obdĺnikovej budovy, ktorú objavil I. L. Červinka. V. Mencl zamerlal tieto základy a vyhotovil plán stavby, označenej ako objekt 1 (Eisner, 1940-1941, s. 114. Mencl, 1936, 429-431). Západná časť budovy mala 3 miestnosti, centrálna miestnosť mala rozmery 670 x 520 cm, a dve úzke bočné časti o rozmeroch 175 x 520 cm. Východná časť bola zčasti zničená. Pravdepodobne východná časť tvorila jednu väčšiu miestnosť, ktorá na severe bola rozšírená o polkruhovú apsidu s priemerom 330 cm. Hrúbka obvodového múru bola 75 cm, u apsidy 150 cm, priečky mali šírku 65 cm. Celková dĺžka zachovanej stavby bola 21,80 m, šírka 6,70 m. Zachovalo sa len základové murivo a na severnej strane časť múru v dĺžke 300 cm, na vonkajšej strane tam bola omietka. Stavbu V. Mencl po dohode s V. Ondrouchom určil ako rímsku, datoval ju do doby cisára Traiana s prestavbami v 3. storočí. Po skončení výskumu stavba 1. bola zasypaná a jej základy boli vyznačené na povrchu kameňami.

V roku 1936 a 1937 výskum J. Eisnera sa sústredil na hradné nádvorie pri studni (výkop 27-32) (Dekan, s. 36-37). Tu sa vykopala rímska stavba 2. Bola obdĺžna s rozmermi 11,50 x 8,50 m. Na juhozápadnej strane budova mala polkruhovú apsidu. Severná časť budovy bola zničená, preto sa nemohlo určiť členenie stavby, či mala 4 alebo 5 miestností. Múry sa zachovali na výšku kamennej vrstvy nad dlážkou. Hrúbka obvodových múrov bola 48 cm. V apside sa zistila dlážka z kamenných platní. Stavbu 2. datovali bádatelia do doby cisára Valentiniana, 4. storočie. J. Eisner uvádzal, že úlomky tehál z múrov a zo strechy boli rozhádzané po celej ploche nádvorja, ale bolo ich o mnoho menej ako pri stavbe 1. V celku vo výkopoch 27-29 sa našlo 159 neokolkovaných tehál. Vo výkope 27 sa zachovali 2 fragmenty s kolkami: zlomok s časťou kolkou ONO MAG-OF ARN BONO MAG (č. 4572) a druhý zlomok s poškodeným kolkom X VOL-COHXXX VOL. V blízkosti stavby 2. v priekope pod mostom našiel sa fragment tehly s kolkom LE X GPF v podošvovitej kartuši. Nebola tu nájdená ani jedna tehla s kolkom XIV légie.

Ďalší rozsiahly archeologický výskum na Devínskom hrade sa uskutočnil v rokoch 1950-1955 pod vedením J. Dekana spolu s pracovníkmi Slovenského múzea (Dekan, s. 93-95). Bola vytýčená a vykopaná dlhá sonda od severovýchodného úpätia výšiny nad prístaviskom, ktorá prerezala vnútorný val a tiež vonkajší val neďaleko strednej brány. V okolí vnútorného valu bola rozšírená plošným výkopom. Pod valom sa odkryli dva príbytky č. 1/1950 a č. 2/1950. Objekty o rozmeroch 480 x 400 cm mali zmiešanú konštrukciu: kombináciu rímskej stavebnej techniky a domácich tradícií. Maltová dlážka bola vyhotovená rímskym spôsobom a steny stavby boli zrubové. V juhovýchodnom rohu obydlia sa nachádzala hlinená pec, oddelená od plochy príbytku radom kameňov a tiež tehál spojených maltou. V príbytku 1/1950 sa vyskytlo mnoho rímskych tehál a v ohrade pece ležala tehla s kolkom LEGXIIIIGANT (č. 4778). J. Dekan datoval tieto stavby do 1. polovice 3. storočia a považoval ich za obydlia markitantov. Počas výskumu v rokoch 1950-1955 v sondách sa nachádzali ojedinelé zlomky rímskych tehál s kolkami LEGXIIIIGANT (č. 5412), (č. 5413), IGAN (č. 4784) a FIG SA (VARIENSIS) (č. 5202).

Počas výskumov Mestského múzea V. Plachá objavila v dolnej časti Devínskeho hradu v okolí západnej Moravskej brány zvyšky budov z doby rímskej. Ponechávame pôvodné označenie rímskych objektov na Devíne, ktoré urobila V. Plachá. V roku 1980, po objavení veľkomoravského chrámu na mieste stavby 1., uvedená autorka zmenila číslovanie objektov (Plachá, 1979, s. 48-50. Plachá - Pieta, 1986, s. 339-345). Vynechala zo súpisu rímskych objektov stavbu na výšine, ako stavbu 1. označila základy objektu pri hradnej studni. Dole opisajú stavbu považovala V. Plachá za objekt II. V roku 1970 vykopali objekt 3. (II). Stavba mala obdĺžny pôdorys o rozmeroch 760 x 540 cm, šírka múrov bola 60 cm. Zo stavby sa zachovali 3 kamenné nárožia s otvorami pre trámy, teda stavba mala drevenú konštrukciu. Zachovala

sa časť dlážky z kameňov s maltovým náterom. Na ploche podlahy bolo ohnisko a odpadová jama. Medzi zlomkami rímskych tehál nenašli sa žiadne tehly s kolkami. Na základe nálezov keramiky V. Plachá určila tento objekt ako rímsku stavbu a datovala ju do 4. storočia. Pod podlahou sa zistili zvyšky staršej menšej stavby. V blízkosti stavby 3. odkryli kanál vyložený z kameňov a prikrýty kamennými platňami, dĺžka vykopanej časti bola 1100 cm.

V roku 1975 bola nájdená rímska stavba 4 (III) na severnom svahu hradiska pri ceste ku západnej bráne. Táto stavba mala temer štvorcový pôdorys a rozmery 250 x 330 cm, kamenné múry boli hrubé 80 cm. Na severnej strane bola pripojená úzka chodba ako predsieň. Konštrukciu tvorili drevené trámy, ktoré boli omietnuté. Na ich vnútornej strane boli aj zvyšky farebnej omietky. Našlo sa tam mnoho rímskych tehál. Niektoré z nich mali kolky, predvažne XIV. légie v niekoľkých variantoch: LEGXIIIIG, LEGXIIIIG - retrograd, GANT, jeden kus LEGX. Dva kusy tehál patrili k skupine OF ARN, boli to kolky ARP, ARNMA. Dlážka bola maltová, na nej stála pec z opracovaných kameňov spojovaných maltou. Na podlahe ležala veľká nádoba, v kolovej jame sa zachoval kovový kríž. V. Plachá datovala stavbu 4 do doby Valentiniana 4. stor. a považovala ju za kultový objekt.

Stavba 5 (IV) sa nachádzala blízko predchádzajúcej stavby 4, bola umiestnená na tej istej úrovni a rovnako orientovaná. Zachovala sa len maltová dlážka štvorcového pôdorysu o rozmeroch 430 x 440 cm. Na dlážke ležali zlomky rímskych tehál, iné nálezy neboli. V okolí stavby sa zistili stopy po koloch. Stavba 6 (V), ktorá ležala neďaleko od objektu 5 bola poškodená. Maltová dlážka zostala na ploche 440 x 320 cm. Najlepšie sa zachovala južná časť objektu, kde bola pec postavená z kameňov a zvyšky múru, ktorý chránil zrubovú stenu. Na podlahe a v zásype sa vyskytovali zlomky rímskych tehál, väčšinou s kolkom XIV. légie, iné nálezy neboli. Ďalšie dva objekty, ktoré V. Plachá označila ako VI a VII, boli stavby pod vnútorným valom vykopané v roku 1950 počas výskumu J. Dekana. Vtedy boli označené ako príbytok 1 a 2. Tieto príbytky mali zrubovú konštrukciu a ohnisko. Posledná rímska budova na Devíne, označená V. Plachou ako VIII, bol príbytok vo východnej časti hradiska za objektami VI a VII. Táto stavba mala maltovú dlážku s kanálom, našli sa tam len rímske stavebné články: tegule a tubuli, iné nálezy sa nezachovali.

Z tohto stručného prehľadu vidno, že počas výskumov Mestského múzea v rokoch 1970-1975 sa vykopali 4 stavby (č. 3-6), ktoré tvorili jednu skupinu v okolí západnej brány. V. Plachá určila tieto stavby ako rímske a datovala ich do 4. storočia. Na dlážke uvedených budov sa nachádzali úlomky rímskych tehál a v dvoch objektoch sa zachovali tehly s kolkami, predvažne XIV. légie. Opísané stavby mali pomerne malé rozmery. Najväčšia z nich (č. 3) dosiahla rozmery 760 x 540 cm, ostatné príbytky mali priemerne veľkosť: 250 x 330 cm, 430 x 440 cm a 440 x 320 cm. Zistilo sa, že stavby mali zväčša drevenú konštrukciu, zachované zvyšky múrov boli vybudované z kameňov.

Upozornili sme na množstvo rímskych tehál nájdených v okolí stavby 1. na výšine nad prístaviskom. V novších publikáciách táto stavba vôbec sa nespomína ako rímska, ale len ako veľkomoravský chrám, vystavaný v rozpätí od 8. do 10. storočia. Nevysvetľuje sa prítomnosť rímskych tehál na tejto lokalite. Keby na výšine nestála rímska stavba to tehly by museli pochádzať z iných rímskych budov na Devínskom hrade. Teda v určitej dobe tieto tehly by museli pozbierať na ploche hradiska a doniesť ich hore na výšinu. Vylučujeme možnosť, že rímske tehly dovezli na výšinu devínskeho hradu z inej lokality v dobe kedy stavali veľkomoravský kostol. Na území devínskeho hradu doteraz sa nenašla tak veľká rímska stavba, ktorá by mohla poskytnúť komplex tehál zachovaných na výšine. Pracovníci Mestského múzea za dlhé roky ich pôsobenia prekopali na devínskom hrade všetky významnejšie polohy a zistili len menšie stavby z doby rímskej. Opísané rímske stavby (č. 3-9) mali nevelké rozmery a okrem toho boli budované nielen z tehál, ale aj z dreva a kameňov. Takže zo zvyškov týchto stavieb nemohlo pochádzať množstvo rímskych tehál na výšine. Rímska stavba 2. pri hradnej studni mala väčšie rozmery, ale tam zostal prímeraný počet rímskych tehál. Z uvedených poznat-

kov vyplýva záver, že rímske tehly nájdené na vyvýšenine nad prístaviskom v okolí stavby 1. sa nachádzali v pôvodnej polohe a pochádzali zo stavby, základy ktorej J. Eisner a V. Mencl určili ako rímske.

Treba si povšimnúť aj polohy stavby 1. na Devíne. Rímska vojenská stanica v Stupave bola umiestnená na kopci, z ktorého bol dobrý výhľad na južnú stranu smerom k Dunaju (Ondrouch, 1940-1941, s. 47). Na bratislavskom hrade, kde boli vykopané zvyšky chrámu z doby veľkomoravskej, tiež sa našlo mnoho zlomkov rímskych tehál. Hoci základy rímskej budovy ešte neboli objavené T. Štefanovičová predpokladala, že tam stála budova v dobe rímskej (Štefanovičová, 1975, s. 13). Pri porovnaní polohy rímskej vojenskej stanice v Stupave a na bratislavskom hrade vidíme, že Rimania volili pre svoje strážne stanice vyvýšené miesta, odkiaľ bol široký rozhľad po celom okolí. Na Devíne takúto polohu mala stavba 1. na výšine nad prístaviskom. Ďalšie rímske stavby na Devíne sa nachádzali dole za uvedenou vyvýšeninou. Teda poloha stavby 1. zodpovedala podmienkam pre rímske vojenské stanice. Množstvo úlomkov rímskych tehál nájdených počas výskumov I. L. Červinku a J. Eisnera a poloha vykopaných základov nasvedčuje tomu, že na výšine nad prístaviskom sa nachádzala pôvodná rímska stavba.

Pôdorys chrámu na Devíne nezodpovedá pôdorysu známych kostolov z doby veľkomoravskej, mal nezvykle členené základy, takže sa skladal zo 4 miestností. V. Plachá tiež upozornila na toto členenie a vysvetľuje uvedené okolnosti takým spôsobom, že budova okrem cirkevného účelu mala aj inú funkciu (Plachá - Hlavicová - Keller, 1990, s. 102. Plachá - Hlavicová, 1980, s. 234-235). Autorka uvažuje, že západná časť budovy mohla sa používať na svetské účely. Chrám s tromi apsidami v tvare trojlístku, ktoré sa zachovali v Ochride a v Chersonese a pochádzali z 8. - 9. storočia, boli menšie stavby a nedosahovali dĺžku kostola na Devíne. Väčšie veľkomoravské chrámy: bazilika v Mikulčiciach, chrám v Uherskom Hradišti-Sadoch, kostol v Břeclave-Pohanskom mali na východe len jednu apsidu a nevykazovali také členené priestory ako devínsky kostol (Plachá, Hlavicová - Keller, 1990, s. 101, tab. 31, 32).

Z uvedených úvah možno urobiť záver, že veľkomoravský chrám na Devíne vybudovali na mieste pôvodnej rímskej stavby a sčasti využili jej základy. Pravdepodobne, vtedy rímske tehly sa použili ako stavebný materiál. Po zrúcaní chrámu a novšej úprave terénu tehly sa dostali do okolia stavby 1.

LITERATÚRA

- ČERVINKA, I. L. 1928: Slované na Moravě a Říše velkomoravská. Brno.
- DEKAN, J. Nálezová správa, 2. Výskum 1933-1938, (dokumentácia AM SNM).
- DEKAN, J. Nálezová správa, 3. Výskum 1950-1955, (dokumentácia AM SNM).
- EISNER, J. 1933: Slovensko v pravěku. Bratislava.
- EISNER, J. 1940-1941: Výzkum na Děvíně v letech 1933-1937. In: *Historica slovacica* I-II, Bratislava, s. 108-147.
- MENCL, V. 1936: Výzkum na hradě Děvíně u Bratislavy roku 1935. Římská stanice na Děvíně. In: *Bratislava IX.*, Bratislava, s. 429-431.
- ONDROUCH, V. 1938: Limes romanus na Slovensku, Bratislava.
- ONDROUCH, V. 1940-1941: Rímska stanica v Stupave a rímske stavebné stopy v Pajštúne. In: *Historica slovacica* I-II, Bratislava, s. 44-107.
- PLACHÁ, V. 1979: Devín od pravěku po vystúpenie Slovanov. Doba rímska. In: *Vlastivedný sprievodca po Devíne.* (Borovský a kol.) Bratislava, s. 32-52.
- PLACHÁ, V. - HLAVICOVÁ, J. 1980: Výsledky archeologického výskumu na hrade Devíne v roku 1980. In: *Avans* v roku 1980, Nitra, s. 234-235.
- PLACHÁ, V. - PIETA, K. 1986: Römmerzeitliche Besiedlung im Bratislava-Devín. *Archeologické rozhledy*, XXXVIII, Praha, s. 339-357.
- PLACHÁ, V. - HLAVICOVÁ, J. - KELLER, I. 1990: *Slovanský Devín.* Bratislava.
- ŠTEFANOVIČOVÁ, T. 1975: *Bratislavský hrad v 9. - 12. storočí.* Bratislava.

ZUR FRAGE DER BESIEDLUNG VON DEVÍN IN DER RÖMERZEIT

Ludmila Kraskovská

In der Einleitung gibt die Autorin eine Übersicht der archäologischen Ausgrabungen auf der Burg Devín; gleichzeitig erwähnt sie alle römische Objekte, die im Laufe dieser Ausgrabungen durchgeforscht wurden. Von I. L. Červinka wurde bei den Ausgrabungen in den Jahren 1921-1922 auf der Anhöhe über dem Anlageplatz auf Devín ein größerer Bau ausgegraben. In den Jahren 1933-1938 wurden die Ausgrabungen auf der Deviner Burg von J. Eisner geleitet. Er deckte den von I. L. Červinka gefundenen Bau wieder auf und bezeichnete ihn als Objekt 1. V. Mencl zusammen mit V. Ondrouch bestimmten den Bau 1. als römisch und ordneten ihn in das 2. Jahrhundert zu. Einen weiteren Bau 2. aus der Römerzeit hat J. Eisner auf dem Hof beim Brunnen entdeckt. Während den Ausgrabungen von J. Dekan in den Jahren 1950-1955 wurden zwei kleine, in das 3. Jahrhundert datierbare Wohnräume entdeckt. Bei den Ausgrabungen des Städtischen Museums in den Jahren 1970-1975 hat V. Plachá in der Umgebung des Westtores vier kleinere römische Bauten, wo Ziegel auch mit den Stempeln der XIV. Legion sich befanden, durchgeforscht. Im Jahr 1980 hat V. Plachá abermals die Fundamente des Baues 1. auf der Anhöhe bloßgelegt. Sie entdeckte die südliche und östliche Apside des Baues und bestimmte ihn als eine großmährische Kirche. In einer weiteren Publikation aus dem Jahr 1986 (V. Plachá, K. Picta) war der Bau 1. schon nicht mehr unter den römischen Denkmälern erwähnt.

Auf Grund der Inventare des Slowakischen Museums hat die Autorin eine große Menge von römischen Ziegelfragmenten festgestellt. Sie wurden während den Ausgrabungen von J. Eisner in der Umgebung des Baues 1. gefunden - zusammen waren es 238 Ziegel ohne Stempel, 10 Bruchstücke mit dem Stempel der Legion XIV. und ein Stück mit dem Stempel CONST. Die erwähnte Menge der Ziegel konnte aus den kleinen römischen Objekten Nr. 3 - 6 aus der Umgebung des Westtores nicht stammen, da diese auch aus Holz und Stein gebaut wurden. Am Brunnen beim Bau 2. wurde eine angemessene Zahl der Ziegel - 159 Stück, gefunden. Die in der Umgebung des Baues 1. gefundene Ziegel konnten für den Bau des großmährischen Tempels nicht aus einer anderen Lokalität gebracht werden. Aus den erwähnten Betrachtungen geht hervor, daß die in der Umgebung des Baues 1. erhaltene römische Ziegel zu diesem Gebäude gehört haben. Die Autorin macht auch auf die Lage der römischen Stationen in Stupava und auf der Bratislavaer Burg, die der Lage des Baues 1. auf Devín entsprechen, aufmerksam. Die Maße und die Gliederung des Raumes der Kirche auf Devín war für großmährische Kirchenbauten ganz ungewöhnlich. Eine Kirche mit drei Apsiden war in anderen Ländern als kleineres Bau gebaut. Die Autorin ist der Meinung, daß die großmährische Kirche auf der Anhöhe von Devín an Stelle des ursprünglichen römischen Baues 1. erbaut wurde; ihre Fundamente wurden dabei auch teilweise genutzt. Damals, wahrscheinlich, wurden auch die römischen Ziegel zum Bau der Kirche verwendet.